

CENTENARI DE L'EXPLORACIÓ DE L'AVENC FONT I SAGUÉ O DE L'ARCADA GRAN

RESUM

El dia 3 de setembre de l'any 1911 Marià Faura i Sans [1883-1941] va efectuar la primera exploració de l'avenc Font i Sagué, més tard també conegut com avenc de l'Arcada Gran.

Cal apuntar que Faura va tenir, durant la seva època de seminarista, com a professor, Font i Sagué, que fou l'introduïdor de l'espeleologia tant a Catalunya com en tot l'Estat espanyol, i més endavant hi va col·laborar activament recopilant dades per a la història de les ciències naturals a Catalunya, preparant una exposició amb peces del Museu Geològic del Seminari i aplegant materials per als cursos de geologia dels Estudis Universitaris Catalans. Fruit d'aquesta relació i de la fascinació que va exercir sobre ell el seu mestre, Faura va decidir continuar la seva obra, sobretot després de la mort prematura de Font i Sagué a l'any 1910¹.

ABSTRACT

On the 3rd September 1911 Marià Faura i Sans [1883-1941] carried out his first exploration of Font i Sagué's cave, later known as the Large Arcade cave. It must be noted that during his time as a seminarian, Faura had Font i Sagué as his teacher. The latter introduced speleology in Catalonia and Spain as well. Later on, he actively cooperated with him by compiling data for natural science history in Catalonia, preparing an exhibition with pieces from the Seminary's Geological Museum and gathering materials for the Geology courses of the Catalan University Studies. Out of this relationship and of his admiration for his teacher, Faura decided to continue Font i Sagué's work, especially after his teacher's premature death in 1910.

La seva primera activitat espeleològica fou l'any 1906 a la cova d'en Merla. Després vingueren les seves exploracions a la cova del Bolet (1907), l'avenc d'Ancosa (1907), l'avenc d'en Roca (1907), les coves de la vall de Carme (1907), l'avenc de l'Esquerrà (1908), les coves del Salnitre (1908), l'avenc dels Pouetons de les Agulles (1908), l'avenc Costa Dreta (1908), la cova Fonda de Salomó (1908), les coves de Sant Martí de Rocafesa (1909) i un llarg reguitzell fins a arribar a la tardor de l'any 1911, en què davallà a l'avenc Font i Sagué.

Aquesta cavitat esta situada per sobre del fondo de l'Arcada, en el marge dret i no gaire lluny del pont de l'Arcada, terme d'Olesa de Bonesvalls. La seva fondària és de 102 metres.

¹ Aragònès i Valls, Enric (2010), *Marià Faura i Sans, espeleòleg (1883-1941)*, Federació Catalana d'Espeleologia. Barcelona.

El Dr. Marià Faura i Sans amb hàbit talar i medalla d'acadèmic.
(Foto publicada dins del treball d'Enric Aragonès *Marià Faura i Sans i el Servei del Mapa Geològic de Catalunya, 1914-1924.*)

Referent a aquesta exploració, Faura publicà un article² que comença explicant el perquè del nom.

Aquest nou avenc fou descobert fa poc temps pel buscador de Salt-de-llop, en Celis de Vallirana, qui ens ne comunicà molts d'altres dels quals no teniem la més lleugera notícia y que esperem, en successives campanyes, poder anar explorant.

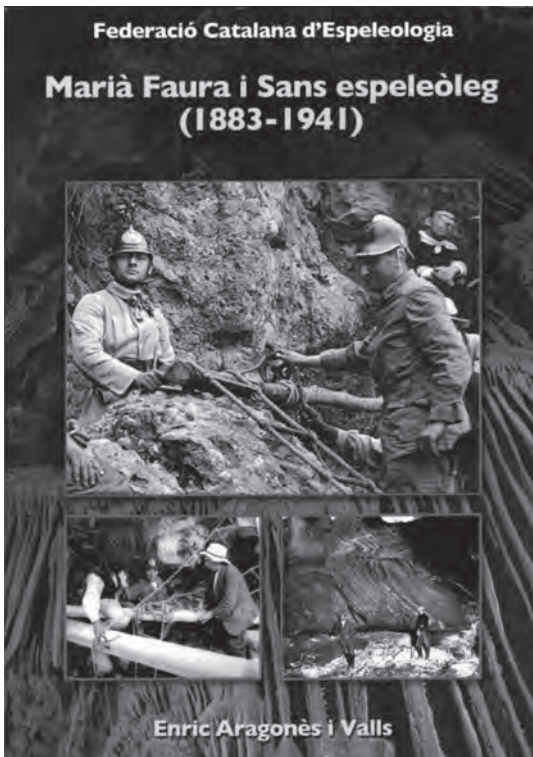
Aital avenc no tenia nom; y, si bé algun del país volia honrar-me dedicant-mel, jo, mentres davallava per aquella gorja que m'engolia, ab els parpres mig plorosos vaig fer recordança de la pèrdua de l'anyorat amic, l'introductor de l'espeleologia a Catalunya, Mn. Norbert Font y Sagué. Per això, a l'eixir de l'avenc, després de haver-ne fet l'exploració ab mos companys, proposàrem batejar-lo amb el nom d'aquell eminent geòleg, perpetuant sa memoria, tota vegada que es difícil trobar, a la nostra terra, avencs que no tinguin ja propria denominació, encara que pocs són els que presenten la transcendència d'aquest. Desde avui constarà en els nostres catàlegs l'avenc Font y Sagué.

Un previ sondeig a plom de la cavitat els havia donat 112 metres de fondària, per la qual cosa es preparà l'exploració a consciència, comptant amb tots els "estres necessaris y d'aquell material científic y pràctic que es requereix, assegurant així un èxit en l'investigació de dit avenc". Hi col·laborà el Centre Excursionista de Catalunya, "amb la cooperació d'algunes entitats similars". També rebé facilitats per part del president de la Cambra Agrícola de Sant Sadurn d'Anoia, Pere Mir, de molts particulars de la zona, així com de companys de Barcelona.

Tota l'organització, ens explica Faura,

s'encaminava a preparar una exploració seriosament científica d'un avenc dels més pregons de Catalunya y que havia d'indicar-nos la portella d'un riu soterrani del qual coneixem la desembocadura a la mar, la Falconera, però ignorant-ne la procedència y el curs que deu seguir per sota aquella asprosa carcanada de les costes de Garraf.

² Faura i Sans, Marià (1912). "En busca del riu soterrani de les costes de Garraf. Exploració de l'avenc Font y Sagué". *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 205. Barcelona.

Llibre dedicat a Faura i Sans publicat l'any 2010 per la Federació Catalana d'Espeleologia.

I així, el dissabte dia 2 de setembre es troben davant de l'avenc els exploradors amb el pare Marçet, “intel·ligent botànic i coneixedor de la flora montserratina”, amb els excursionistes Albert Santamària, Amat Bertran i Vidal i Riba i amb l'enginyer senyor Castelló, que s'encarregarà de la instal·lació del telèfon subterrani. També hi és “el conegut propietari” senyor Mir i Ràfols, acompanyat dels homes necessaris “per a ajudar-nos a treballar en aquella penosa tasca”. Procedeixen a muntar les tendes de campanya i ho deixen tot organitzat per a l'endemà.

A primera hora del dia 3 hi arriben els senyors Soler i Pla i Segura, que van posar el seu automòbil al servei dels espeleòlegs, el senyor Girona, de l'Institut Agrícola, i el propietari dels terrenys on està ubicat l'avenc, senyor Olivella, “animat d'una gran curiositat”. La notícia que hi havia un grup disposat a davallar cap a l'interior del pregon avenc i l'arribada de totes aquestes persones va despertar gran interès en les poblacions de la rodalia. Vegem la descripció que en fa Faura:

Anava arribant de per aquelles rodalies gent y més gent, a la qual sempre atrau la curiositat pera presenciar aitals espectacles; puix, encara que mig incrèdols en les nostres atrevides exploracions, estan desitjosos de veure ab llurs propis ulls la davallada dels conqueridors de les paoroses foscuries dels avenes. Fou necessari que, en aquells moments decisius y de penós treball, una parella de la guarda civil y algun guarda jurat cuidessin de mantenir la gent a certa distancia del lloc d'operacions.

I ara els nostres intrèpids exploradors es disposen a començar la davallada.

Tot estava preparat: dins de l'avenc estava penjada l'escala de corda, d'uns 120 metres de llargaria, ben lligada a les soques dels pins més propers, y assegurada en el que hi ha a la mateixa boca de l'avenc; a un costat els dos rodets de corda ab els quals havien de subjectar-se els exploradors, preparats pera poder anar capdellant metres y més metres,

Moment de tibar el cable mentre un dels expedicionaris comença a davallar cap al fons de l'avenc (clixé de Faura i Sans, fotografia publicada al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 205 de l'any 1912)

escorrent -se per una corriola que rodava sostinguda per un eix subjectat entre dos taulons; el telèfon, expertament muntat pel Sr. Castelló, estava a punt de funcionar, fent-se les degudes proves pera més seguretat; els fotògrafs, anguniosos per a poder impressionar plaques interessants, buscaven lloc a propòsit per a aprofitar els moments crítics d'una davallada; els que havien d'acompanyar-me a resseguir les entranyes de l'avenc estaven vestits convenientment y tots aquells jornalers que havien d'ajudar-nos, així com tots els demás auxiliars, estaven en llur lloc.

Donava jo les últimes instruccions en mig d'un silenci imponent, quan me preparo per a emprendre la davallada l'avenc... després d'haver donat l'últim ab Déu siau,! a tot lo existent en eix món, pera endinsar-me en les entranyes de la terra.

Faura ens explica com és el pou per on va davallant, en el qual troba que “feréstegues cristallitzacions estalactíiques pengen esfumades per aquelles foscúries”. S'adona que tenen, a sota seu, tota l'escala de corda embolicada. L'Albert Santamaria fou qui se'n ocupà de desfer-la i, d'aquesta forma, es pogué continuar l'exploració.

Aquella boca de monstre devorador engolia metres y més metres de cable: tota una peça de 110 metres s'havia acabat, y fou necessari fer una lligada ab la que portavem en l'altre rodet pera que es pogués arribar al fons.

Continua relatant l'exploració:

Al fons ens esperaven altres boques d'inexplorables precipicis, que ab els reflexes de les estalactites se presentaven furiosos, ensenyant-nos punxagudes dentadures preparades pera

devorar-nos. L'angoixa y l'inquietut volia dominar la nostra animositat, y, en aquestes lluites psíquiques, treballàvem ab fermesa y constància... Ja som a més de 80 metres, quan davallam per un altre avenc d'estructura artística y una encisadora delicadesa d'estalactites meravelloses.

També els esperava un nou ensurt:

Fou inevitable que, pera més ordre, se trenquessin els fils del telèfon a l'arribar ja al fons, substituint -lo ab els cops de sirena mitjançant una combinació pràctica y convencional. Erem als 120 o 125 metres!... emperò es difícil presentar la revolució caòtica en que estan constituïdes aquelles cambres de fades divinals, de les quals ens fou totalment impossible poder treure fotografies, per no tenir lloc ont apoiar el trípede ab la màquina, malgrat el nostre interès en treure alguna impressió real d'aquelles capritxoses construccions soterrànies... També davallà al fons de l'avenc, ab nosaltres, pera buscar quelcom interessant pera la biospeleologia cavernícola, el nostre bon amic Rvnd. P. Adeodat Marcet, benedictí de Montserrat, ab aquell noble afany de prendre anotacions científiques que tant el caracteritza.

Quan havien arribat al fons de la cavitat i calia pujar, es presentà un nou entrebanc, ja que s'encallà la corda amb l'escala i Betran va davallar fins on es trobava Faura per tal de poder desfer l'embolic i començar a pujar cap a la superfície.

S'encallà el cable ab l'escala, y no baixava; y l'encallament persistia, fent -se necessari el guanyar temps, car la respiració era molt difícil en aquell embut, per la condensació de gasos irrespirables, y jo portava prop de sis hores de penós treball... En Bertran, en aquells moments, se trobava en el replà aquell: pujà a dalt y es proveí d'una peça de cordill fort, d'uns 150 metres, y davallà seguidament fins al fons pera trobar-me ... se quedà en Bertran ab el cordill, el qual lligàrem en el barrot ont anava jo assegut, pera que després ell anés tirant y l'hi retornés pera utilitzar sense algunes dificultats, ja que després, malgrat l'acompanyar y estirar en Bertran desde baix el cable ab el cordill que s'hi havia lligat, aquest no obeïa del tot. No obstant, així conseguírem poder sortir tots d'aquells abims.

Per fi arribaren a dalt tots sans i estalvis.

Erem al cap-vespre. La major part d'excursionistes retornaren a Barcelona aquella nit. La despedida fou afectuosíssima. Arreu ens endreçaven felicitacions y enhorabones, premiant -nos ab fortes encaixades els treballs d'aquelles fatigoses exploracions. Falagueres impressions s'emportaren tots aquells camparols que de diferents pobles havien comparegut, extenent per tota la comarca el resultat del nostre viatge soterrani, desapareixent fantàstiques tradicions que dels avencs contenen els pobles. Tot-hom volia veure aquells animalons cecs que recollírem del sí de l'abim; y feien mil preguntes sòbres aquells éssers petits, interessant-los el perquè y com viuen aquelles bestioletes en llocs de negres foscuries.

Com hem vist, ja era cap al tard, i mentre uns dormien en les tendes, altres anaren cap al poble.

A l'arribar al poble d'Ordal ja estava tot-hom minuciosament enterat dels nostres treballs, rebent-nos ab alegria els grans y els xics, homes y dones; preguntant-nos lo que havíem vist, y admirant-se dels escaratets, aranyes, mosquits, etc., que havíem recollit.

Fa un segle, muntar tota la infraestructura necessària per poder explorar una cavitat d'aquesta mena era una feina llarga i feixuga. Hem vist com el dia abans es va dedicar al muntatge

de tota la instal·lació. La jornada de l'endemà de l'exploració la van passar, des del matí fins a la nit, recollint tot el material.

De bon matí, l'endemà, retornarem a l'avenc, ab una brigada d'homes, pera desfer l'instal·lació y recollir el material. Estiquerem tot el dia treballant, ab més fermesa que el jorn anterior; car les dificultats foren moltes, y en aquestes profunditats se fa difícil el dominar l'escala de corda. Ab paciència y constància poguerem extreure aquella llarga graonada, havent d'abandonar-ne uns quants metres... Era al vespre quan deixàrem recollit tot el material espeleològic. Tres jornades hem empleat en aquesta exploració. Ha sigut la més seriosa de totes les que portem fetes en les nostres campanyes espeleològiques.

El treball publicat per Faura acaba amb el comentari sobre els exemplars de coleòpters recollits en la cavitat i que l'eminent biòleg Jeannel, del laboratori Aragó de Banyuls-sur-Mer (Banyuls de la Marenda), classificà com a *Troglocharinus ferreri*. També va recollir unes concrecions calcàries esfèriques de tipus oolític, uns pinyolencs de pedra com ous de colom, on va observar que, malgrat les marques de nivell, l'aigua no s'acumula en el fons, i arribà a la conclusió que l'aigua s'escolava entre les pedres del capdaval de l'avenc i, després de formar altres cavernes, formava nous corrents que alimentaven el suposat riu subterrani de Garraf. Faura creu que els avencs de Garraf són importants per a la hidrologia i que constitueixen un veritable desguàs de tota la depressió del Penedès, ja que les aigües subterrànies circulen per la fractura penedesenca i segueixen el seu curs natural pel massís de Garraf, a un nivell més baix que els avencs.

Aitals aigües deuen seguir llur curs per entre les esquerdes y falles que abunden en el maciç de les costes de Garraf; y per això creiem, no sense fonament, que les aigües de la Falconera són procedents del Penadès.

Amb l'exploració de l'avenc dedicat a la memòria de Font i Sagué, la recerca del riu subterrani de Garraf no donà els seus fruits, però, sens dubte, aquell 3 de setembre de 1911 es va escriure una pàgina important en la història de les exploracions espeleològiques catalanes.